

2547 SAYILI KANUN'DA ÖĞRETİM ELEMANLARININ DİSİPLİN SUÇLARINA İLİŞKİN YAPILMASI DÜŞÜNÜLEN DEĞİŞİKLİKLER¹ HAKKINDA BİLİM AKADEMİSİ'NİN RAPORU

Şu sıra TBMM gündeminde olan Yasa Tasarısı başka gerekçelerin yanı sıra, akademisyenlere uygulanacak “disiplin” cezalarının Yönetmelikle belirlenemeyeceği hukuk kuralının bir gereği olarak 2547 sayılı yasa da bazı değişiklikler yapmaktadır. Özetle bu yasa, yükseköğretim sistemini daha da merkezi ve hiyerarşik hale getirmekte, bazı hallerde üniversite mensuplarının “disiplin” soruşturması açma hakkını kendi üniversitelerinden alıp YÖK başkanlığına vermekle akademisyenlerin insan ve vatandaş hakları kadar üniversitelerin özerkliğini daha da kısıtlayacak bir düzen getirmektedir. Diğer yandan intihal konusunda da, hem intihal tanımını muğlak ve esnetilebilir hale getirirken hem de intihal için kademeli yaptırımlar yerine doğrudan en ağır cezayı, meslekten/devlet memurluğundan/kamu görevinden çıkarılma cezasını öngörmekle pratikte uygulanamaz bir yaptırım getirmektedir.

Bilim Akademisi'nin bugüne kadar yayınladığı bir dizi raporunda ifade edilmiş olduğu gibi², daha yaratıcı, üretken ve etkin bir üniversite ortamının nasıl oluşturulabileceği konusunda dünyada yürütülen araştırmaların sonuçları hep aynı vurguyu yapmaktadır: Dünya çapında bilgi üreten bir araştırma kurumunun olmazsa olmaz koşulu özgür ve özerk olmasıdır. Üniversitelerin özerkliğinin artırılması ile bilimsel çıktılarının artması arasında doğrudan bir ilişki vardır. Özerklik ile kast edilen, organizasyonel ve mali alanda özerklik, istihdam konusunda özerklik ve bilimsel özerkliktir. 2011'de yayınlanan bir araştırmanın sonuçlarına göre Türkiye 29 Avrupa ülkesi arasında organizasyonel özerklikte 28., finansal özerklikte 23., istihdama dair özerklikte 21. ve akademik özerklikte 25. sırada yer almaktadır.³

TBMM'de yasalaşmayı bekleyen ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'ndaki disiplin suçlarına dair hükümlerde değişiklik yapacak olan Tasarıdaki bu düzenlemelerin kabulü ile Türkiye'nin anılan sıralamada sonuncu sıraya düşmesi beklenmelidir. Gerek akademik gerekse organizasyonel özerkliğin ciddi şekilde ihlal edildiği bu yeni disiplin düzenlemeleri ile yine 1980'den beri devam eden baskıcı gelenek devam ettirilmektedir. Bir yandan bağımsız tüzel kişilikler olan üniversitelerin kendi idari otoriteleri kapsamında disiplin soruşturması yürütme yetkisi kısmen YÖK'e aktarılmakta, diğer yandan da akademisyenlerin ifade özgürlüğüne Anayasa'ya aykırı kısıtlamalar getirilmektedir.

Tasarının 27. maddesi ile 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu'nun disiplin cezalarına ilişkin 53. maddesi değiştirilmekte ve uyarma, kınama, aylıktan/ücretten kesme, kademe ilerlemesinin

¹ 'Milli Eğitim Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı', 20 Mayıs 2016.

² <http://bilimakademisi.org/wp-content/uploads/2014/05/Bilim-Akademisinin-YOK-Disiplin-Surecleri-ile-ilgili-Duyurusu.pdf>

http://bilimakademisi.org/wp-content/uploads/2014/11/Tuseb_Metin_Son_Son.pdf

<http://bilimakademisi.org/wp-content/uploads/2015/05/Bilim-Akademisi-2015-Akademik-Özgürlükler-Raporu-.pdf>

<http://bilimakademisi.org/wp-content/uploads/2016/04/nisan-2016-BA-ifade-ozgurlugu-raporu-1.pdf>

³ <http://www.university-autonomy.eu/>

durdurulması veya birden fazla ücretten kesme, üniversite öğretim mesleğinden çıkarma ve kamu görevinden çıkarma cezalarının verileceği haller tek tek ele alınmaktadır. Hemen dikkati çeken, bu hallerin “657 sayılı Kanundaki fiillere ilave olarak” düzenlenmiş olmasıdır. Yani devlet memurları için getirilmiş bütün disiplin suçları üniversite öğretim elemanları için geçerli olacağı gibi, buna ek olarak bir de özel disiplin suçları ele alınmıştır. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu 1. maddesinde, üniversite çalışanlarının özel kanunlarındaki hükümlere tâbi olacağını açıkça düzenlemiş olmasına rağmen, öğretim elemanlarının disiplin suçları açısından bu kanuna atıf yapılmış olmasını anlamak güçtür. Zira üniversite öğretim elemanı ile devlet memurunun görev tanımında herhangi bir örtüşme olmadığı gibi, kendilerine yöneltilen beklentiler de birbirinden ayrılır. Öğretim elemanlarından beklenen araştırma alanlarında hiçbir baskı ve kısıt hissetmeksizin bilim üretmeleridir. Devlete düşen bir görevin idari astlık üstlük ilişkisi içinde ifası değildir öğretim elemanının görevi. Nitekim bu tür bir atfın beraberinde getireceği garabeti görmek açısından 657 sayılı Kanun’da düzenlenen bazı disiplin suçlarının hatırlanmasında fayda vardır (m. 125):

- Devlet memuru vakarına yakışmayan tutum ve davranışta bulunmak (A, e)
- Görev sırasında amire hal ve hareketi ile saygısız davranmak (B, b)
- Hizmet dışında Devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak (B, c)
- Verilen emirlere itiraz etmek (B, j)
- Yetkili olmadığı halde basına, haber ajanslarına veya radyo ve televizyon kurumlarına bilgi veya demeç vermek (B, m)
- Görev sırasında amirine sözle saygısızlık etmek (C, e)
- Hizmet içinde Devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak (C, ı)
- Yurt dışında Devletin itibarını düşürecek veya görev haysiyetini zedeleyecek tutum ve davranışlarda bulunmak (E, j)

Bu ve benzeri, ucu açık, muğlak ve öğretim elemanları üzerinde doğrudan baskı kurmaya yönelik disiplin suçlarının dünya standartlarında bir üniversite sisteminde yeri yoktur. Diğer yandan 2547 sayılı Kanun’a öğretim elemanları için özel olarak eklenen (m. 53) disiplin suçlarında, aşağıda altı çizili ifadelerdeki muğlaklık da yeri geldiğinde kötüye kullanımın kapısını sonuna kadar aralamaktadır:

- Yüksek öğretim kurumları içinde siyasi parti faaliyetinde bulunmak veya siyasi parti propagandası yapmak (b, (3), k))
- Görevin yerine getirilmesinde dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayrımı yapmak, kişilerin yarar veya zararını hedef tutan davranışlarda bulunmak (b, (4), h))
- Bölücü amaçlarla veya terör niteliğinde eylemlerde bulunmak ve bu eylemleri desteklemek (b, (6), a))
- Kamu hizmeti veya öğretim elemanı sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde bulunmak (b, (6), d))

Tasarıda dikkati çeken diğer bir düzenleme ise, yeni eklenen m. 53/Ç ile disiplin cezası verme yetkisinin yeniden düzenlenmiş olmasıdır. Buna göre üniversitelerin kendi öğretim elemanlarına ilişkin disiplin soruşturması yürütme ve ceza verme yetkisi kısmen disiplin amiri sıfatıyla YÖK Başkanına aktarılmaktadır. Kademe ilerlemesinin durdurulması/birden fazla ücretten kesme, üniversite öğretim mesleğinden çıkarma ve kamu görevinden çıkarma cezaları açısından YÖK başkanına doğrudan soruşturma açma yetkisinin verilmiş olması,

üniversitelerin özerkliğine çok ciddi bir darbedir. UNESCO'nun 1997 tarihli Yüksek Öğretim Personelinin Statüsüne ilişkin Tavsiye Kararında (*Recommendation concerning the Status of Higher-Education Teaching Personnel*)⁴ belirtilen akademik özgürlük ve meslek etiği kuralları ile de temelden çelişmektedir. Üniversiteleri merkezi bir otoriteye bağlama ve devlet memuriyeti zihniyetini bu şekilde hakim kılmaya çalışmanın sonucunu bütün Türkiye, özgün bilimsel çıktının düşmesi ve dünyada itibar kaybı ile yaşayacaktır.

Son olarak, intihal suçu ile ilgili olarak getirilen düzenlemenin yerindeliliğinin de tartışılması gerekir. Bu disiplin suçunun, intihalin niteliği, kapsamı ve türü dikkate alınmaksızın doğrudan üniversite öğretim mesleğinden çıkarma ile cezalandırılması doğru değildir. Temel bir kriminoloji ilkesi cezanın çok ağır olması değil, her suç işlendiğinde mutlaka ceza alınacağına bilinmesiyle etkin caydırıcılığın sağlanacağıdır. Oysa, her intihal olayında bu kadar ağır bir ceza verilecekse, o zaman doğal olarak disiplin kurulları vicdani kaygılarla tereddüt edecek, çok ender ve istisnai olarak bu cezayı uygulayacaktır. Bu durumda da intihal suçları genellikle cezasız kalacağı gibi, bu kusuru işleyenlerin yanlışlarını görerek düzeltmeleri ve hatalarından öğrenmeleri söz konusu olmayacaktır. Oysa intihalin utanılacak, ayıp bir iş olduğu akademik kültürün vazgeçilmez bir unsuru olarak yerleşmelidir. Bunun için de en basitinden başlayarak intihal olaylarının kademeli bir kabahatler ve cezalar silsilesi içinde takibi ve teşhiri gerekir.

Diğer yandan intihalin tanımındaki muğlaklık da koşulların yorumuna göre istendiğinde intihal vakalarının görmezden gelinmesine kapı açmakta ve Kanun Koyucunun bahsi geçen katı tutumuyla çelişmektedir (Örn. “*İntihal*), *kasten başkalarının özgün fikirlerini, metotlarını, verilerini veya eserlerini bilimsel kurallara uygun biçimde hiç atıf yapmadan eserin bütününe dikkate alındığında önem arz edecek şekilde kısmen veya tamamen kendi eseri gibi göstermektir*). Son olarak intihal suçları açısından 6 yıllık bir zamanaşımı süresi getirilecek olması da (m. 53/C) ciddi bir taviz mahiyetindedir. Nitekim 2012 tarihli Yükseköğretim Kurulu Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi m. 14’de “*İntihal ve sahtecilik şeklindeki etik ihlallerinde inceleme başlatılması herhangi bir süre sınırlamasına tabi değildir. Ancak bunların haricindeki etik ihlallerinde eylemin gerçekleştiği tarihten itibaren on yıl geçtikten sonra etik inceleme yapılamaz*” ifadesini kullanarak farklı bir yaklaşım sergilemiştir. Konunun akademik camiada ayrıntılı olarak tartışılması gereken bir konu olduğu açıktır.⁵ Zira sorun sadece bir disiplin cezası verilmesinin ötesinde elde edilen akademik unvanların ne olacağı sorusunu da beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla bu konuda özellikle gelişmiş ülkelerin akademik teamüllerinin neler olduğunun tespit edilmesi ve YÖK’ün inisiyatifi ile öğretim üyelerinin katılacağı uluslararası bir toplantıda sorunu ele aldıktan sonra bir düzenleme yapılması çok daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

Bilim Akademisi olarak, gerek uluslararası standartlara uygun disiplin düzenlemelerinin kaleme alınması gerekse intihal ve bilim camiasındaki diğer etik kurallara aykırı davranışların yaptırımlarının saptanması konuda üzerimize düşen her türlü desteği vermeye hazır olduğumuzu bu vesile ile bildiririz.

Saygılarımızla kamuoyunun bilgisine sunarız, 14 Temmuz 2016.

Bilim Akademisi Yönetim Kurulu

⁴ http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13144&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

⁵ Örn. bkz. Ünal/Toprak/Başpınar, Bilim Etiğine Aykırı Davranışlar ve Yaptırımlar: Sosyal ve Beşeri Bilimler İçin Bir Çerçeve Önerisi, Amme İdaresi Dergisi, Cilt 45, Sayı 3, Eylül 2012, s. 1-27.